

GMO nədir?

Transgen və ya Genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlər (GMO) dedikdə müasir biotexnoloji üsullarla yaradılmış və genetik materialın yeni kombinasiyasına malik hər hansı bir canlı orqanizm (bitki, heyvan və ya mikroorqanizm) nəzərdə tutulur. Biotexnoloji üsullar vasitəsilə genetik baxımdan yaxın və çox uzaq olan müxtəlif növlər (o cümlədən, heyvan-bitki, bitki-mikroorqanizm və s.) arasında genləri köçürməklə təbiətdə və ya ənənəvi seleksiyada mümkün olmayan kombinasiyalara malik orqanizmlər əldə olunur.

GMO-nun yaranması

İlk GMO 1973-cü ildə *Salmonella* genlərinin *E.coli* bakteriyasına köçürülməsi nəticəsində alınmışdır. 1983-cü ildə transgen bitki, 1987-ci ildə transgen heyvan yaradılmış, 1996-cı ildən isə GMO (pomidor) bazara çıxardılmışdır.

Bu istiqamətdə aparılan tədqiqat işlərinin əsas məqsədi artmaqda olan dünya əhalisinin ərzağa olan tələbatını ödəmək, yoxsulluğun azaldılmasına nail olmaq və bəzi xəstəliklərin qarşısını almaqdan ibarət olmuşdur. Hurbert Boyer şirkəti rekombinant DNT texnologiyasından istifadə edərək, *E. coli* bakteriyasından insulini sintez etmiş və hal-hazırda da bu zülaldan tibbdə geniş istifadə olunur. Lakin GMO-nun insan və heyvanların sağlamlığına, həmçinin, ətraf mühitə təsiri hələ tam araşdırılmamış və hətta bir çox tədqiqatlarda GMO-nun təhlükəli olduğu göstərilmişdir.

Hansı bitkilərdə GMO var?

Dünyada əsas becərilən GMO bitkiləri:

- Qarğıdalı
- Soya
- Pambıq
- Şəkər çuğunduru
- Raps
- Yonca
- Kartof
- Düyü
- Pomidor
- Tütün və s.

Əsas GMO istehsalçısı olan ölkələr

Ölkələr	Sahə (milyon hektar)	Yetişdirdiyi məhsullar
ABŞ	69,5	qarğıdalı, soya, pambıq, kanola, şəkər çuğunduru, yonca, papaya, qabaq
Brazilya	36,6	soya, qarğıdalı, pambıq
Argentina	23,9	soya, qarğıdalı, pambıq
Kanada	11,6	qarğıdalı, soya, kanola, şəkər çuğunduru
Hindistan	10,8	pambıq
Çin	4	pambıq, papaya, pomidor, şirin bibər
Paragvay	3,4	soya, qarğıdalı, pambıq
Cənubi Afrika	2,9	soya, qarğıdalı, pambıq
Pakistan	2,8	pambıq

GMO istehsal edən şirkətlər

- Monsanto
- Bayer CropScience
- Syngenta Seeds
- Pioneer Hi-Bred International
- DOW AgroSciences LLC
- Agritope Inc
- Zeneca Seeds
- DuPont Canada Agricultural Products
- və s.

GMO Azərbaycanda qadağandır!

GMO-nun əsas istehsalçısı olan ABŞ-da və digər inkişaf etmiş ölkələrdə hər bir yeni texnologiyaya, o cümlədən müasir biotexnoloji üsullarla alınmış məhsullara və canlı orqanizmlərə çox ehtiyatla yanaşılır. Həmin ölkələrdə transgen orqanizmlər üzrə çox ciddi biotəhlükəsizlik sistemi qurulmuş və alınan hər bir GMO-nun canlılara və ətraf mühitə təsiri öyrənildikdən sonra onların istifadəsinə və əkininə icazə verilir. GM bitkilərin əkini xüsusi mühafizə olunan ərazilərdə aparılır və bu yolla onların transgen olmayan bitkilərə, yabani floraya və yerli sortlara mümkün təsiri aradan qaldırılır.

Azərbaycanda biotəhlükəsizlik sisteminin mövcud olmaması, zəngin genetik ehtiyatlarımızın çirklənməsinin qarşısının alınması və əhalinin sağlamlığı üçün yarana biləcək risklərin aradan qaldırılması transgen bitkilərin əkininə qadağanın qoyulmasını şərtləndirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisinə genetik modifikasiya olunmuş bitkilərin genetik

materiallarının gətirilməsi, rayonlaşdırılması və dövlət reyestrinə daxil edilməsi "Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 21-ci maddəsi ilə qadağan olunmuşdur.

Ölkədə GMO-ya nəzarət mexanizmi

Ölkədə Genetik Modifikasiya olunmuş bitkilərə nəzarəti Nazirlər Kabinetinin sərəncamı ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin, Səhiyyə Nazirliyinin və Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin mütəxəssislərindən ibarət Ekspert Şurası həyata keçirir.

GMO bitkilərinin təyini AMEA Genetik Ehtiyatlar İnstitutu və Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin ixtisaslaşmış laboratoriyalarında həyata keçirilir.

İnzibati xətalər məcəlləsində edilmiş dəyişikliklərə görə transgen bitkilərin Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilməsinə, rayonlaşdırılmasına və dövlət reyestrinə daxil edilməsinə görə - fiziki şəxslər **üç min manat**, vəzifəli şəxslər **on min manat**, hüquqi şəxslər isə **əlli min manat** miqdarında cərimə edilir.

MATERIALI HAZIRLADI:

Genetik Modifikasiya olunmuş

Bitkilər üzrə Ekspert Şurası

Tel: +99412 5629805

Bakı-2013

GMO

QADAĞANDIR!